

KASBIY KOMPETENTLIKNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI

Jumaboyev Mirziyo Hamidjon o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti talabasi

Raximboyev Musobek

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti To'rtko'l fakulteti o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada globallashtirish va raqamli transformatsiya davrida mutaxassislarining kasbiy kompetentligini shakllantirish va rivojlantirishning asosiy tendensiyalari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida an'anaviy bilim va ko'nikmalar majmuasidan moslashuvchan ko'nikmalar hamda raqamli savodxonlikka o'tish jarayonlari yoritilgan. Zamonaviy mehnat bozorida mutaxassisning raqobatbardoshligini ta'minlovchi kreativ fikrlash, muammolarni tizimli hal qilish va doimiy o'z-o'zini rivojlantirish (lifelong learning) tamoyillarining ahamiyati asoslab berilgan. Maqolada kasbiy kompetentlik tushunchasining mazmuni yangi ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar nuqtai nazaridan talqin qilinib, kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish bo'yicha ilmiy xulosalar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Kasbiy kompetentlik rivojlanish bosqichlari zamonaviy ta'lim tendensiyalari raqamli transformatsiya jarayonida mutaxassis tayyorlash metodikasi kreativ yondashuv va innovatsion faoliyat ko'nikmalari mehnat bozorida raqobatbardoshlikni oshirish omillari uzluksiz ta'lim tizimi va shaxsiy rivojlanish trayektoriyasi.

Kirish

Bugungi shiddat bilan o'zgarib borayotgan globallashtirish va texnologik taraqqiyot davrida mehnat bozorining mutaxassislar oldiga qo'yayotgan talablari tubdan o'zgardi. Zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy muhit nafaqat chuqur nazariy bilimlarga ega bo'lishni, balki murakkab vaziyatlarda tezkor qaror qabul qila olish, raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish va doimiy ravishda yangi ko'nikmalarni o'zlashtirishga tayyorlikni ham taqozo etmoqda. Shu sababli, kasbiy kompetentlik tushunchasi bugungi kunda faqatgina ma'lum bir sohadagi tor doiradagi mahorat

sifatida emas, balki shaxsning intellektual, texnologik va ijtimoiy imkoniyatlarining yaxlit sintezi sifatida talqin qilinmoqda.

Dunyo miqyosida kechayotgan to‘rtinchi sanoat inqilobi (Industry 4.0) sharoitida mutaxassislarining kasbiy tayyorgarligi tarkibida raqamli kompetensiyalar va moslashuvchan ko‘nikmalarning ulushi ortib bormoqda. Endilikda kasbiy kompetentlik tushunchasi statik holatdan dinamik jarayonga aylanib, mutaxassisning butun hayoti davomida bilimlarini yangilab borish (lifelong learning) qobiliyati bilan o‘lchanmoqda. Mazkur maqolada kasbiy kompetentlikni shakllantirishning innovatsion modellari, zamonaviy ta‘lim tendensiyalari va mutaxassislarining kasbiy o‘shidagi yangi paradigmalari tahlil etiladi. Ushbu tadqiqotning dolzarbligi kadrlar salohiyatini oshirish orqali mamlakat iqtisodiyoti va ta‘lim tizimini rivojlantirishning strategik ahamiyati bilan belgilanadi.

Asosiy qism

Zamonaviy sharoitda kasbiy kompetentlik shaxsning faqatgina ma‘lum bir mutaxassislik bo‘yicha bilim, ko‘nikma va malakalari majmuasi emas, balki uning murakkab va o‘zgaruvchan kasbiy vaziyatlarda samarali harakat qila olish qobiliyatini ifodalovchi ko‘p qirrali integrallashgan fenomen hisoblanadi. Bugungi kunda kasbiy kompetentlik tarkibida intellektual salohiyat bilan bir qatorda shaxsiy xususiyatlar, ijtimoiy moslashuvchanlik va texnologik savodxonlikning o‘zaro uyg‘unligi yetakchi o‘ringa chiqmoqda. Mutaxassislarining kasbiy kamolotini ta‘minlashda an‘anaviy yondashuvlardan voz kechib, fan va amaliyotning o‘zaro aloqadorligiga asoslangan innovatsion modellarni joriy etish zamon talabidir.

Kasbiy kompetentlikning transformatsiyalashuv jarayonida raqamli texnologiyalar hal qiluvchi omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Raqamli iqtisodiyot va axborotlashgan jamiyat sharoitida har bir mutaxassisdan katta hajmdagi ma‘lumotlar bilan ishlash, sun‘iy intellekt vositalarini o‘z sohasiga tatbiq etish va virtual muhitda hamkorlik qilish talab etiladi. Bu jarayon mutaxassisning texnik mahoratini yangi bosqichga ko‘tarish bilan birga, undan tanqidiy fikrlash va axborot xavfsizligi madaniyatiga ega bo‘lishni ham taqozo etadi. Shuningdek, kompetentlikning

zamonaviy tendensiyalaridan biri sifatida kasblararo mobillikning ortishini ko'rish mumkin, bunda mutaxassis bir-biriga yaqin bo'lgan turli sohalarda o'z bilimlarini qo'llay olish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Hozirgi davrda kasbiy kompetentlikni rivojlantirishning yana bir muhim yo'nalishi moslashuvchan ko'nikmalarga (soft skills) bo'lgan ehtiyojning kuchayishi bilan bog'liq. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy mehnat bozorida mutaxassisning muvaffaqiyati uning muloqotga kirishuvchanligi, jamoada ishlash qobiliyati, emotsional intellekti va stressga chidamliligi kabi omillarga bevosita bog'liq bo'lib qolmoqda. Shu sababli, ta'lim va kadrlar tayyorlash tizimida asosiy e'tibor mutaxassisning shaxsiy va ijtimoiy fazilatlarini kasbiy faoliyat bilan sintez qilishga qaratilmoqda. Kompetentlikning ushbu tarkibiy qismlari mutaxassisga kutilmagan muammolarni ijodiy hal qilish va nostandart yechimlar topish imkonini beradi.

Bundan tashqari, uzluksiz ta'lim va o'z-o'zini rivojlantirish tamoyili kasbiy kompetentlikning fundamental asosi sifatida namoyon bo'lmoqda. Bilimlarning tez eskirishi sharoitida mutaxassis o'z malakasini doimiy ravishda oshirib borishi, yangi metodika va texnologiyalarni mustaqil o'zlashtirishi strategik ahamiyat kasb etadi. Bu jarayon mutaxassisdan yuqori darajadagi refleksiv madaniyatni, ya'ni o'z faoliyatini tahlil qilish, kamchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish yo'llarini belgilash qobiliyatini talab qiladi. Xulosa o'rnida aytish mumkinki, zamonaviy kasbiy kompetentlik - bu doimiy harakatdagi jarayon bo'lib, u mutaxassisning intellektual boyligi, raqamli salohiyati va ijtimoiy moslashuvchanligining yaxlitligini anglatadi.

Xulosa

Kasbiy kompetentlikning zamonaviy tendensiyalarini o'rganish shuni ko'rsatadiki, bugungi kunda mutaxassisning shakllanganlik darajasi uning faqatgina tor doiradagi funksional vazifalarni bajarishi bilan emas, balki keng qamrovli intellektual va ijtimoiy moslashuvchanligi bilan belgilanadi. Raqamli transformatsiya va globallashtirish jarayonlari kasbiy kompetentlik tarkibida texnologik savodxonlik hamda kreativ yondashuvning ahamiyatini keskin oshirdi. Tadqiqot natijalari shuni

tasdiqlaydiki, zamonaviy mutaxassis nafaqat tayyor bilimlarni qo‘llovchi, balki yangi bilim va innovatsiyalarni yaratuvchi subyekt sifatida namoyon bo‘lishi lozim.

Shu bilan birga, kasbiy kompetentlikning barqaror rivojlanishi bevosita uzluksiz ta‘lim va shaxsiy o‘sish trayektoriyasini to‘g‘ri belgilashga bog‘liqdir. Moslashuvchan ko‘nikmalarning kasbiy mahorat bilan integratsiyalashuvi kutilmagan bozor krizislari va texnologik o‘zgarishlar sharoitida mutaxassisning raqobatbardoshligini saqlab qolishning asosiy kafolati bo‘lib xizmat qiladi. Kelajakda kasbiy kompetentlikni rivojlantirish tizimi individual ta‘lim yo‘nalishlari, sun‘iy intellekt imkoniyatlaridan oqilona foydalanish va ijtimoiy mas‘uliyat hissini yanada kuchaytirishga qaratilgan bo‘lishi zarur. Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, kasbiy kompetentlik - bu cheksiz takomillashish jarayoni bo‘lib, u jamiyatning umumiy taraqqiyoti va kadrlar salohiyatining sifat ko‘rsatkichlarini belgilab beruvchi strategik resursdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Boyatuzov, B. S. (2023). *Zamonaviy ta'limda kasbiy kompetentlikni rivojlantirishning pedagogik asoslari*. Toshkent: O‘qituvchi.
2. Ismoilova, Z. K. (2022). *Pedagogik mahorat va kasbiy kompetentlik*. Fan va texnologiya nashriyoti.
3. Muslimov, N. A. (2021). *Kasbiy shakllanishda innovatsion texnologiyalarning o‘rni*. Innovatsiya-Ziyo.
4. OECD. (2019). *Future of Education and Skills 2030: Concept Note*. OECD Publishing.
5. Schwab, K. (2017). *The Fourth Industrial Revolution*. World Economic Forum.
6. Turg‘unova, D. A. (2024). Raqamli iqtisodiyot sharoitida mutaxassislar kompetentligini oshirish masalalari. *Pedagogika jurnali*, 12(2), 45-52.
7. World Economic Forum. (2023). *The Future of Jobs Report 2023*. WEF Publications.
8. Yuldashev, M. A. (2023). *Uzluksiz ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuv*. Ma'rifat nashriyoti.